

MĂSURI DE NEUTRALIZARE A INFLUENȚEI SUBCULTURII PENITENCIARE ASUPRA DEȚINUȚILOR MINORI ȘI TINERI

Drd. Liudmila ȘUBELIC

Abstract: *The literature increasingly notes the lack of effective measures to neutralize the influence of the prison subculture, which hinders the proper implementation of the process of execution of the custodial sentence. Unfortunately, neither the reforms applied within the penitentiary system, nor the application of re-socialization programs, nor international and national mechanisms, such as monitoring by civil society, have succeeded in stopping the prison subculture from being respected in the prisoners' environment. In order to neutralize the influence of these pathogenic norms and to establish the supremacy of legal norms in the environment of juvenile detainees, it is necessary to improve the normative framework of penal enforcement measures, to apply it strictly and to increase the efficiency of prison staff.*

Keywords: *convicted prisoners, juvenile and juvenile prisoners, neutralizing the influence of prison subculture, resocialization, execution of custodial sentences, prison staff, prison leaders*

Introducere

Reflectând asupra reformelor realizate în ultimul deceniu în unele instituții penitenciare din Republica Moldova, studiile atestă faptul că penitenciarele moderne continuă să se confrunte cu aceleași probleme generate de supremația subculturii penitenciare în mediul deținuților. Aceasta vizează și deținuții minori și tineri.

A trecut prea puțin timp de când minorii care se aflau în arest în Penitenciarul nr. 13 (unde au fost familiarizați cu elementele subculturii penitenciare) au fost transferați în Centrul de detenție pentru minori și tineri Goian, ca să vorbim de neutralizarea influenței subculturii penitenciare în rândul actualilor deținuți minori, în special dacă luăm în considerare și rezultatele unui sondaj, potrivit căruia, „«obshchak» (a se citi «hazna comună») este impus deținuților mai evident în centrele de arest preventiv decât oriunde altundeva”¹.

¹ CoE Baseline Study into Criminal Subculture in Prisons in the Republic of Moldova, Prepared based on the contributions by: Arshak Gasparyan, Gavin Slade, Jurgen Van Poecke, Victor Zaharia, 2018, p. 17, disponibil la adresa: <https://irp.md/news/1013-baseline-study-into-criminal-subculture-in-prisons-in-the-republic-of-moldova.html>.

Sistemul ineficient al organizării supravegherii comportamentului deținuților determină ca fenomenele și procesele criminale din mediul condamnaților să se evidențieze în mod public, dezorganizând astfel activitatea instituțiilor penitenciare². După părerea noastră, eforturile de neutralizare a influenței subculturii penitenciare trebuie să se realizeze în măsura în care să împiedice realizarea scopurilor procesului de executare a pedepsei privative.

Conținutul de bază

Vorbind despre „violatori ai regimului de detenție”, autorul autohton Crudu A. menționează că „această categorie specifică de condamnați poate să preia controlul asupra procesului de executare a pedepsei, prin impunerea unor reguli informale proprii, atât persoanelor condamnate, care conștientizează și regretă comportamentul negativ anterior, cât și personalului penitenciar, care prin pasivitatea sa va încuraja răspândirea subculturii criminale în mediul condamnaților”³.

Considerăm că în scopul neutralizării manifestărilor și influenței subculturii penitenciare, sistemul penitenciar autohton trebuie să creeze condiții corespunzătoare aplicării prevederilor dreptului internațional ce vizează deținuții minori. Această abordare va permite efectuarea mai eficientă a controlului deținuților de către gardieni, diminuarea numărului de încălcări ale normelor legale și regulilor de ordine interioară de către deținuți, va împiedica crearea de grupuri cu orientare antisocială, va slăbi consolidarea masei deținuților, va diminua puterea liderilor deținuților și va reduce numărul deținuților adepți și promotori ai ideologiei subculturii penitenciare.

Personalul penitenciar trebuie să ofere siguranța detenției, să sprijine deținutul din punct de vedere moral, fizic, psihologic prin cele mai eficiente mijloace, să nu permită compromisuri cu liderii deținuților. Însă însuși acesta recunoaște puterea neoficială din penitenciare. Puterea oficială o lasă pe cea neoficială să se impună și să dețină controlul asupra întregii mase a deținuților (cu unele excepții) prin intermediul subculturii penitenciare.

Datele oficiale ale ANP dezvăluie cazuri de posesie a obiectelor interzise de către deținuții minori: „în rezultatul măsurilor de regim (637 de controale tehnice, 760 percheziții planificate și 99 percheziții inopinate) efectuate de către ANP în anul 2023 în Centrul de detenție pentru minori și tineri, au fost ridicate 6 cartele sim și

² CARP S., RUSU O., *Conflictele interpersonale în mediul condamnaților ca factor al criminalității penitenciare*, Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice, nr. 13/2021, ISSN 1857-0976, p. 9.

³ CRUDU A., *Rolul sistemului progresiv de executare a pedepselor privative de libertate în realizarea scopului pedepsei penale*, Teză de doctor în drept, Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal, p. 85. <https://academy.police.md/wp-content/uploads/2023/07/Crudu-Alexandru-teza-1.pdf>.

8 telefoane mobile, 9 obiecte ascuțite, 1 obiect tăios, 21,5 litri de bragă, 3,5 litri de băuturi alcoolice.”⁴

Observăm astfel inventivitatea în ceea ce privește transmiterea/introducerea în penitenciar a obiectelor interzise, confecționarea acestora, fie controlul insuficient al coletelor/banderolelor etc. transmise condamnaților minori sau vizitatorilor, fie chiar și introducerea obiectelor interzise de către personalul penitenciar. Dar înainte de toate, datele ne arată utilizarea acestor obiecte interzise în relațiile dintre deținuții minori.

Având în vedere pericolul social sporit al manifestărilor elementelor subculturii penitenciare, administrația penitenciarului trebuie să organizeze și să realizeze măsuri speciale de pronosticare, prevenție și contracarare a acestor manifestări a subculturii penitenciare asupra minorilor. Respectivul măsuri pot fi divizate în două categorii:

1) măsuri de sporire a eficienței activității personalului penitenciar, orientate spre neutralizarea influenței subculturii penitenciare în mediul deținuților;

2) măsuri de pronosticare, prevenție și neutralizare a manifestărilor subculturii penitenciare în rândul deținuților minori (aceste măsuri pot fi de ordin general – care se referă la întregul contingent al deținuților – dar pot fi individuale, adică întreprinse în privința unui singur deținut).

Personalul trebuie să fie calificat și să includă un număr suficient de specialiști, deci se cere majorarea numărului de educatori, asistenți sociali și psihologi.

Una dintre probleme este angajarea tinerilor specialiști, fără experiență în domeniu, care neavând idei clare referitoare la subcultura penitenciară, nu pot conștientiza pericolul influenței acesteia și impactul ei asupra realizării scopurilor privațiunii.

În îndeplinirea îndatoririlor lor, membrii personalului trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană și drepturile fundamentale ale minorilor, în special ținând cont de următoarele aspecte:

a) Li se interzice tuturor membrilor instituției de detențiune sau personalului să aplice, să instige la sau să tolereze orice act de tortură sau orice formă de tratament, pedeapsă, corecție sau de disciplinare brutal, crud, inuman sau degradant, indiferent de pretext sau de situație;

b) Toți membrii personalului vor respinge și combate riguros orice act de corupție, raportându-l fără întârziere autorităților competente;

c) Toți membrii personalului trebuie să respecte normele internaționale. Cei care au motive să creadă că s-a comis sau este pe cale să se comită o încălcare gravă a normelor internaționale trebuie să raporteze cazul autorităților superioare sau organelor investite cu autoritatea de a examina sau a remedia situația;

⁴ RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2023, p. 9, disponibil la adresa: https://drive.google.com/file/d/1Vyn8BydVUcPz2pkvO_IWbSwzUGHAj9Vw/view.

d) Toți membrii personalului trebuie să asigure protecția sănătății fizice și mintale a minorilor, inclusiv protecția împotriva abuzului și exploatarei fizice, sexuale și emoționale, și trebuie să ia imediat măsuri pentru a asigura asistență medicală oricând aceasta este necesară;

e) Toți membrii personalului trebuie să respecte dreptul la intimitate al minorului și, mai ales, trebuie să protejeze toate informațiile confidențiale referitoare la minori sau la familiile acestora, descoperite în timp ce își desfășurau activitatea profesională;

f) Toți membrii personalului trebuie să se străduiască să reducă orice diferență între viața din interiorul și cea din afara instituției de detențiune, care tinde să dispară datorită respectului acordat demnității umane a minorilor⁵.

Pe lângă respectarea strictă a prevederilor actelor normative ce reglementează aspectele executării pedepsei privative de libertate și condițiile de detenție, ceea ce ar eficientiza activitatea personalului instituției este pregătirea psiho-pedagogică, dar și acumularea unor cunoștințe despre elementele subculturii penitenciare, influența nefastă a acestora asupra minorilor și măsurile de eradicare a manifestărilor ei. Cunoașterea de către personalul penitenciar a ierarhiei în subcultura penitenciară, argoului și altor elemente este importantă deoarece permite înțelegerea poziției, statutului fiecărei caste, drepturile și obligațiile sale, a comportamentului pe care îl vor avea în penitenciar reprezentanții fiecărei caste în parte, cât și ce atitudine reciprocă vor adopta deținuții diferitor caste în relațiile interpersonale.

Includerea unui curs teoretico-practic axat pe diminuarea subculturii criminale în cadrul Centrului de Instruire al Administrației Naționale a Penitenciarelor ar însemna recunoașterea, de către cei care administrează sistemul, că fenomenul subculturii criminale în detenție există și este de o mare amploare. În general, angajații din cadrul sistemului ANP nu preferă să abordeze această temă în dialogul profesional cu reprezentanții altor profesii, deoarece predomină concepția eronată conform căreia „a recunoaște că există subcultură criminală în penitenciar echivalează cu o calitate proastă a muncii desfășurate de către angajații ANP și a subdiviziunilor ANP”⁶.

Pentru a scoate la iveală neajunsurile în activitatea personalului instituțiilor penitenciare, este nevoie de aprecierea acestei activități (care poate fi realizată de către o comisie creată din reprezentanții Ministerului Justiției, dar și a specialiștilor în domeniu), înainte de toate, sub aspectul asigurării respectării de către toți deținuții a regimului de executare. În concret, respectarea drepturilor deținuților prevăzute de actele normative în vigoare, crearea condițiilor egale pentru toți deținuții și ordinea corespunzătoare executării pedepsei penale de privare de libertate.

⁵ Pct. 87 din Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate prin Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ SAMOILENCO V., *Subcultura criminală din mediul carceral și strategia de combatere a acesteia*, p. 58, disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/55-61_31.pdf.

În acest sens, considerăm că reabilitarea deținuților minori și tineri ar fi posibilă dacă nu ar exista liderii acestor deținuți care le impun respectarea normelor subculturii penitenciare, iar personalul penitenciar nu ar trata în mod diferențiat liderii deținuților minori prin oferirea de facilități, din cauza dependenței în ceea ce privește ordinea printre deținuți.

Cea mai eficientă metodă de contracarare a manifestărilor negative ale subculturii penitenciare este separarea deținuților pe categorii (ținând cont de natura infracțiunii săvârșite, de personalitatea persoanei condamnate, atitudinea sa față de pedeapsă), suprimarea tentativelor de dominare în comunitatea deținuților, excluderea sau minimizarea diverselor relații neformale și a relației dintre ele, prevenind crearea de microgrupuri stabile care impun respectarea normelor subculturii penitenciare, în scopul siguranței mediului deținuților și atingerea eficientă a scopurilor pedepsei privative.

De asemenea, bazându-se pe experiența penitenciară și opiniile teoretice, specialiștii ne atrag atenția asupra rolului individualizării executării pedepsei în procesul de reeducare și îndreptare a condamnatului: „Un asemenea proces se poate desfășura favorabil numai dacă se respectă principiul unanim adoptat de teoria și practica penitenciară, și anume: principiul individualizării executării pedepsei, mai exact: principiul individualizării «administrative» a pedepsei”⁷.

Individualizarea executării pedepsei închisorii are o orientare strict determinată și ține cont de acele trăsături ale personalității care acordă posibilitatea de a o evidenția din masa de condamnați și ca rezultat apar motive de a constata prezența unui sistem de relații, de exemplu, legături cu condamnații, cu administrația penitenciarului etc. O particularitate caracteristică a individualizării în instituțiile penitenciare este adoptarea de către administrația penitenciarului a diverselor hotărâri orientate spre schimbarea condițiilor de deținere a condamnaților, atât în direcția îmbunătățirii, cât și a înăsprii lor⁸.

Autorii autohtoni, Osadcii C. și Rusu O., ne prezintă prin exemplificare, raportul dintre individualizare și diferențiere: „În același timp, individualizarea și diferențierea sunt în legătură indisolubilă. Spre exemplu, dacă condamnatul se află în condiții de regim comun și, conform caracterizării lui individuale (comportamentul, atitudinea față de muncă, instruirea etc.), este caracterizat pozitiv (manifestarea individualizării), atunci acestuia i se pot schimba condițiile de deținere în direcția îmbunătățirii acestora”⁹.

⁷ OANCEA I., *Drept execuțional-penal*, București, Editura „ALL”, 1998, 351 p., ISBN: 973-9337-93-8, p. 51.

⁸ OSADCII C., *Diferențierea și individualizarea executării pedepsei închisorii (studiu monografic)*, Chișinău, 2012, p. 66. ISBN 978-9975-4321-5-3.

⁹ OSADCII C., RUSU O., *Conceptul și conținutul principiului individualizării executării pedepsei cu închisoarea*, *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice*, nr.3/2016, ISSN 1857-0976, p. 26.

Importantă în sistemul penitenciar autohton în domeniul de clasificare a condamnaților este diferențierea între influența corecțională și cea educațională. Sistemul de executare a pedepsei este construit în conformitate cu versiunea clasică, când la baza clasificării se află gradul prejudiciabil al infracțiunii comise și nu persoana celui condamnat. O situație diferită se dezvoltă în sistemele penitenciare din țările străine, unde, la clasificarea condamnaților, se acordă un loc important studiului caracteristicilor lor personale, pe baza cărora sunt create condiții care să asigure securitatea penitenciară și post-penitenciară¹⁰.

Susținem cele expuse supra și considerăm că în vederea neutralizării subculturii penitenciare ar fi binevenită introducerea în legislația penală a Republicii Moldova a unor criterii de clasificare și detenție separată a condamnaților în funcție de trăsăturile personalității lor, a motivelor săvârșirii infracțiunii etc., deoarece practica arată că deținerea condamnaților care au săvârșit infracțiuni cu caracter sexual, precum și a condamnaților pentru infracțiuni cu caracter violent alături de alte categorii de condamnați este însoțită de multiple probleme ce privesc asigurarea securității condamnaților respectivi. Ținând cont de particularitățile individuale evidențiate, a orientărilor și aspectelor pozitive și negative ale personalității deținutului minor, este indicată elaborarea unui plan individual de reeducare, resocializare și tratament a acestuia.

Este bine cunoscut faptul că mulți condamnați minori, îndeosebi cei în vârstă de 14-16 ani, dar și 16-18 ani, nu au un nivel convenit de instruire, de cunoștințe, de cultură. Aceștia se află într-un proces de dezvoltare, de formare neterminată. Unii nu au școală elementară, alții, mai ales cei proveniți din familii cu mulți copii, nu frecventează școala din lipsa hainelor, se ocupă cu furtul, cerșetoria, prostituția etc. Nu au cunoștințe elementare despre muncă, despre comportamentul în societate, nu dețin cunoștințe și atitudini morale elementare. Nu au cunoștințe elementare necesare despre legi și respectarea acestora¹¹.

Situația descrisă este caracteristică și pentru minorii deținuți în Centrul de detenție pentru minori și tineri, prin aceasta și se explică asimilarea rapidă de către aceștia a normelor și altor elemente privind subcultura penitenciară. În acest context, ținem să menționăm utilitatea programelor realizate pentru deținuți: Programul de inițiere a deținuților în domeniul științelor socio-juridice¹²; Programul de reducere a

¹⁰ OSADCII C., *Detenția separată a diferitor categorii de condamnați la închisoare: experiența țărilor străine și practica Republicii Moldova*, Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe juridice, nr. 14/2021, ISSN 1857/0976, p. 200.

¹¹ FLOREA V., FLOREA L., *Dreptul execuțional penal*, Editura ARC, Chișinău, 1999, p.198. ISBN 9975-61-089-7.

¹² Ordinul DIP/2006 de aprobare a Programului de inițiere a deținuților în domeniul științelor socio-juridice; Ordinul DIP/2006 privind implementarea Programului cu privire la reducerea violenței în mediul penitenciar; Ordinul DIP/2006 de aprobare a Programului cu privire la organizarea educației fizice și sport cu condamnații - „Prospert”; Dispoziția DIP/2006 privind implementarea Programului de reabilitare psiho-socială a persoanelor consumatoare de droguri

violentei în mediul condamnaților; Programul cu privire la organizarea educației fizice și sportului cu deținuții – „Prosport”; Programul de reabilitare psihosocială a persoanelor consumatoare de droguri.

După părerea noastră, alături de școlarizarea și instruirea profesională, asigurarea condițiilor pentru antrenarea deținuților minori și tineri în activitatea de muncă este unul cele mai importante mijloace de neutralizare a influenței normelor subculturii penitenciare, deoarece familiarizează minorii cu norma socială a muncii în vederea obținerii unui venit stabil, ceea ce aduce independență, încredere, statut social și, în același timp, îndepărtează de la metodele de trai a purtătorilor subculturii criminale – obținerea profitului în urma faptelor ilegale¹³.

Autorul român Oancea I. propune un șir de meserii ce pot fi predate deținuților de durată detenției. „În condițiile în care condamnații rămân în penitenciar un an sau doi, aceștia pot învăța meserii mai simple precum: zidar, cizmar, tâmplar, fierar, croitor, sudor etc. Condamnații care rămân mai mult timp în penitenciar ar putea însuși meserii care necesită o calificare mai înaltă, și anume: mecanic, instalator, electrician etc.”¹⁴. Susținem această propunere și o considerăm valabilă și pentru actualii deținuți minori, care astfel și-ar asigura nu doar ocupație, dar și un venit stabil după eliberarea din detenție.

În vederea neutralizării influenței subculturii penitenciare în rândul deținuților minori, propunem următoarele măsuri:

- identificarea liderilor deținuților (potențialilor lideri ai deținuților) minori din primele zile de detenție în penitenciar, dar și pe parcursul executării pedepsei (după ținută, poziție, locul ales în dormitor – de obicei în colț, pe patul de jos, în cazul unui pat dublu –, refuzul de a participa la activități de muncă; tendința de a domina alți deținuți etc.);

- discreditarea în fața întregului contingent de deținuți a liderilor deținuților minori și persoanelor loiale acestora, care supraveghează respectarea normelor subculturii penitenciare;

- asigurarea echitabilă a drepturilor și condițiilor similare de detenție pentru toți deținuții minori, potrivit prevederilor actelor normative naționale și standardelor internaționale; și respectiv, refuzul de a oferi liderilor deținuților minori facilități și privilegii în condițiile sau regimul de detenție etc.; obligația de a respecta obligațiile deținuților; sancționarea disciplinară a acestora pentru încălcările comise;

- realizarea activităților ce i-ar determina pe liderii deținuților minori să recunoască prioritatea normelor legale față de cele ale subculturii penitenciare;

¹³ Nastas A., Cernomoret S., Cebotari O., Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon, în: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr. 1 (17), Chișinău, 2020, p. 102.

¹⁴ OANCEA I., Drept execuțional-penal, Editura ALL, București, 1998, p. 105.

- separarea infractorilor minori recidiviști de cei primari, din momentul intrării în penitenciar și până la eliberare; plasarea deținuților minori în funcție de nivelul degradării morale;

- inadmisibilitatea contactării deținuților minori separați conform legislației în diferite categorii, pe întreaga durată a detenției, în special izolarea de ceilalți deținuți a liderilor deținuților (potențialilor lideri) minori, a deținuților loiali acestora; excluderea pentru ultimii a posibilității de comunicare, influență și exploatare a celorlalți deținuți, de a-și alege colegi de celulă;

- atragerea răspunderii penale conform art. 172 Cod penal („Acțiuni cu caracter sexual neconsimțit”) a deținuților minori ce comit acte de violență sexuală;

- modificarea art. 197 alin. (2) din Codul de executare, prin excluderea următoarelor cuvinte: „sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ei a condițiilor penitenciarului pentru minori”, și, respectiv, excluderea alin. (2) a art. 252 Cod de executare (*Condamnații care nu au împlinit vârsta de 18 ani pot executa pedeapsa și în sectoare separate ale penitenciarelor pentru adulți, însă în condițiile centrului de detenție pentru minori și tineri*), dat fiind faptul că există penitenciar specializat pentru minori – Centrul de detenție pentru minori și tineri din s. Goian, în vederea îngrădirii acestei categorii de oricare modalitate de comunicare cu infractori adulți și recidiviști – purtători ai subculturii penitenciare;

- modificarea art. 199 alin. (2) din Codul de executare, prin adăugarea după cuvântul „socioeducative” a următoarei fraze: „precum și în raportul de evaluare a gradului de influență a elementelor (sau de infectare cu elementele) subculturii penitenciare, realizat prin teste psihologice și discuții individuale în perioada de carantină, care să cuprindă următoarele aspecte: cunoașterea și respectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare, impunerea altor deținuți de a le accepta/respecta (determinarea de a participa la «hazna comună», de a respecta regulile și tradițiile subculturii penitenciare, organizarea sau participarea la săvârșirea ritualului «vizare», organizarea sau aplicarea violenței fizice sau sexuale altor deținuți în calitate de pedeapsă pentru nerespectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare)”; substituirea expresiei „și se va da prioritate” cu expresia „Prioritate se va da”. Raportul respectiv urmează a fi completat cu informații privind posesia tatuajelor (cu imaginea și descrierea detaliată), obținută în urma verificării de către personalul penitenciar, în condițiile pct. 25 din Statutului executării pedepsei de către condamnați. Ulterior, trimestrial/semestrial, urmează a fi reevaluat gradul de influență a elementelor subculturii penitenciare asupra deținutului, după aceleași criterii, inclusiv verificate tatuajele de către personalul medical, cu efectuarea completărilor respective, după caz;

- modificarea art. 201 alin. (2) din Cod, prin introducerea lit. n) cu următorul conținut: „raportul de evaluare a gradului de influență a elementelor (sau de

infectare cu elementele) subculturii penitenciare asupra prevenitului/condamnatului/deținutului, care să cuprindă următoarele aspecte: cunoașterea și respectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare, impunerea altor deținuți să le accepte/respecte (participarea și determinarea la participare la «hazna comună», posesia tatuajelor (cu imaginea și descrierea detaliată), folosirea argoului criminal, organizarea sau participarea la săvârșirea ritualului «vizare», organizarea sau aplicarea violenței fizice sau sexuale altor deținuți în calitate de pedeapsă pentru nerespectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare)”;

- modificarea art. 205 alin. (1) din Cod, prin introducerea literei j) cu următorul conținut: „separarea condamnaților care impun altor condamnați respectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare de ceilalți condamnați”;

- introducerea alin. (4) la art. 243 din Cod, cu următorul cuprins: „Deținuților care impun altor deținuți respectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare, fapt stabilit în urma realizării conform prevederilor pct. 32 din SEPC, a Raportului de evaluare a gradului de influență a elementelor subculturii penitenciare asupra prevenitului/condamnatului/deținutului, nu li se aplică măsurile de stimulare conținute în alineatele (1)-(3) din acest articol”;

- modificarea pct. 32 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin H.G. Nr. 583 din 26-05-2006, (M. Of. Nr. 91-94 din 16-06-2006 art. 676), prin adăugarea unui nou alineat cu următorul conținut: „În decurs de 30 de zile din momentul arestului prevenitului sau plasării în carantină a condamnatului/deținutului minor, cu acordul reprezentantului legal al acestuia, psihologul și asistentul social completează o anchetă privind dezvoltarea socială a deținutului minor în vederea efectuării unei analize a factorilor juridici și biopsihosociali de comportament deviant. Completarea anchetei se va axa asupra următoarelor aspecte: 1) pericolul infracțiunii, în conformitate cu prevederile legislației penale; 2) faptele ilegale ale minorului comise în trecut, pentru care acesta nu a fost tras la răspundere civilă, contravențională sau penală (conform deciziilor organelor competente); 3) aplicarea de către minor a violenței fizice și/sau sexuale împotriva altor persoane în trecut; 4) evaluarea factorilor psihofizici, inclusiv psihopatologici, starea emoțională; 5) informația privind calitatea de victimă a unei infracțiuni cu aplicarea violenței fizice sau sexuale (în temeiul unei decizii a autorităților competente), tentative de suicid, consumul de alcool, droguri, alte substanțe psihoactive; 6) evaluarea factorilor micro și macrosociali a minorului (mediul familial, școala, interacțiunea cu semenii), absența unor ocupații prosoziale, existența rudelor, amicilor ce au trecut prin detenție; 7) evaluarea factorilor psihologici (particularitățile comportamentale, orientările valorice)”;

- introducerea la pct. 36 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, după abrevierea „etc.”, a următoarelor cuvinte: „și raportul de evaluare a gradului de influență a elementelor subculturii penitenciare asupra deținutului”;

- modificarea pct. 25 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, prin adăugarea după abrevierea „etc.” de inclus următoarele cuvinte: „precum și a existenței tatuajelor (cu imaginea și descrierea detaliată, inclusiv a semnificației acestora, după posibilitate)”;

- introducerea la pct. 243 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, după expresia „caracterizat pozitiv” a următoarelor cuvinte: „inclusiv prin Raportul de evaluare a gradului de influență a elementelor (sau de infectare cu elementele) subculturii penitenciare asupra prevenitului/ condamnatului/deținutului”;

- lipsirea deținuților care sunt promotori ai normelor subculturii penitenciare și care impun altor deținuți respectarea acestor norme, de posibilitatea de a-i fi aplicată liberarea condiționată înainte de termen, amnistia sau grațierea, prevăzute de art. 265, 272 și 273 Cod de executare;

- introducerea la pct. 449 (a IV-a competență a Comisiei penitenciarului), după sintagme „aplicarea actului de grațiere față de deținuți”, următoarele: „cu excepția deținuților care impun altor deținuți respectarea normelor și tradițiilor subculturii penitenciare (fapte constatate prin Raportul de evaluare a gradului de influență a elementelor subculturii penitenciare), pentru care propunerea sau cererea de aplicare a actului de grațiere va fi refuzată”;

- aplicarea diferențierii condamnaților și individualizarea pedepsei, executarea pedepsei și a măsurilor de influență psiho-corecțională în baza clasificării în funcție de particularitățile psihologice, sociale etc. și a personalității individului și a riscului pe care îl prezintă;

- la primirea în penitenciar a condamnatului, acestuia să-i fie aduse la cunoștință, prevederile art. 206 Cod de executare al Republicii Moldova privind asigurarea securității personale a condamnaților;

- calificarea drept încălcare gravă a regimului impunerea unui deținut de a trece ritualul „vizarea”, de a contribui la „hazna comună”, de a respecta alte norme ale subculturii penitenciare, încălcarea drepturilor altor deținuți ca pedeapsă pentru nerecunoașterea acestor norme, precum și refuzul de a urma un curs de formare profesională și/sau programul de școlarizare; cu stabilirea unor condiții mai severe deținuților vinovați (spre exemplu, transferul condamnatului la regim inițial de detenție, micșorarea numărului de întrevederi cu rudele etc.);

- aplicarea de metode și mijloace eficiente de supraveghere a deținuților minori în vederea asigurării securității lor, neadmiterii/diminuării manifestărilor subculturii penitenciare precum structurarea deținuților minori în categorii-caste, practicarea jocurilor de noroc, tatuarea, aberațiile sexuale, actele de violență și de teroare, prin următoarele măsuri: majorarea numărului de supraveghetori; chestionarea lunară a deținuților minori de către ombudsman/alt institut de apărare a drepturilor copilului, pentru a stabili părerea lor referitoare la condițiile detenției, inclusiv actele ilegale comise de alți deținuți, de personalul penitenciar și respectiv, a clarificării necesității de transfer în alt regim - celulă individuală; instalarea camerelor video în toate zonele ascunse în care pot avea loc manifestări ale subculturii penitenciare

(cantinele, spațiile de dormit, atelierele de muncă etc.); organizarea igienei personale ale deținuților (duș) pe rând, câte unul etc.;

- ridicarea eficienței activității personalului penitenciar la standardele europene; absolvirea obligatorie a cursului psiho-pedagogic, ridicarea nivelului lor de cultură;

- asigurarea personalului penitenciar cu protecție specială prin lege;

- absolvirea de către personalul penitenciar a cursurilor de formatori în anumite meserii pentru asigurarea instruirii ocupaționale, de calificare într-o profesie a deținuților minori și tineri;

- extinderea sistemului de privilegii oficial pentru condamnații minori și tineri care demonstrează străduință în însușirea programului de școlarizare, de instruire profesională, respectarea normelor de ordine interioară, participarea la diverse activități și programe de resocializare, organizate în Centru de detenție pentru minori și tineri din satul Goian;

- analiza continuă a proceselor socio-psihologice prin care trec deținuții, generate de manifestările subculturii penitenciare; ridicarea eficienței muncii social-psihologice, aplicarea de programe psiho-corecționale cu deținuții minori, formarea orientărilor valorice prosociale la aceștia;

- crearea sistematică, de către administrația penitenciarului, a condițiilor pentru încălcarea normelor subculturii penitenciare de către deținuții care le respectă și promovează (așezarea la o masă, asigurarea transmiterii unor obiecte de la condamnații minori atribuiți la casta „intangibililor” către ceilalți condamnați în cadrul unor activități cultural-educative: seminare, cercuri, jocuri interactive, sportive etc.) ca dovadă a neregnoașterii a normelor subculturii penitenciare;

- crearea unei baze de date privind deținuții minori care posedă tatuaje criminale; realizarea de activități direcționate spre diminuarea/stoparea aplicării tatuajelor;

- aplicarea în izolatorul de urmărire penală pentru deținuți a sistemului Pensilvania – sistem celular sub formă de separațiune, deținuții fiind izolați unul de altul, putând comunica doar cu personalul penitenciar;

- instituirea statutului de tutore/mentor al deținutului minor/tânăr (din cercul rudelor, prietenilor etc.) care ar participa la procesul de resocializare a minorului respectiv;

- propagarea în rândul deținuților minori/tineri a valorilor obiceiurilor și tradițiilor naționale, desfășurarea lecțiilor de educație religioasă, a serviciilor divine prilejuite de sărbători religioase;

- realizarea activităților menite să formeze la deținuți minori și tineri atitudine negativă față de obiceiurile și tradițiile subculturii penitenciare: expunerea incorectitudinii acestor norme pentru membrii grupurilor neformale, a exploatării membrilor grupului de către liderii acestor grupuri, încălcării normelor codului penitenciar de înșiși liderii deținuților (cum ar fi încălcarea interdicției de colaborare cu administrația penitenciarului, discriminarea în împărțirea ajutorului din „hazna

comună” etc.), a trișării în jocurile de noroc și creării datoriilor artificiale; lipsa perspectivei în viață și marginalizarea pentru adepții subculturii penitenciare;

- interdicția de folosire a argoului în rândul minorilor și tinerilor deținuți, inițiată în primele zile dedetenență, avertizându-i despre nepermiterea utilizării argoului și răspunderea pentru încălcarea acestei interdicții; realizarea activităților de ridicare a nivelului culturii lingvistice a deținuților minori și tineri, dar și a personalului penitenciar;

- antrenarea ONG-urilor și specialiștilor voluntari (pedagogi, psihologi, asistenți sociali, medici, juriști, sportivi ș.a.) în activitățile de instruire, sport, educație, cultură, artă a condamnaților minori și tineri, cu luarea în considerare a intereselor și nevoilor ultimilor, medierea relațiilor deținutului minor/tânăr cu membrii familiei sale, medierea conflictelor dintre deținuți minori/tineri, aportul la crearea de relații pozitive cu semenii, înființarea de asociații obștești a condamnaților minori și tineri ce au pășit pe calea corijării.

Implementarea reușită a măsurilor indicate supra va contribui la instaurarea treptată a supremației normelor oficiale în mediul deținuților minori și tineri, ridicarea autorității personalului penitenciar în ochii respectivilor deținuților, micșorarea numărului de încălcări a ordinii interioare, a drepturilor altor deținuți, conflicte, acte infracționale etc.¹⁵.

Concluzii

Subcultura penitenciară reprezintă un fenomen periculos prin faptul că constituie un obstacol imens în realizarea scopurilor activității instituției penitenciare – de corijare și resocializare a deținuților, inclusiv a celor minori și tineri. De aceea se cer a fi elaborate și realizate în permanență măsuri eficiente de neutralizare a răspândirii și influenței acestei subculturi, ceea ce presupune perfecționarea cadrului normativ, dotarea tehnico-materială corespunzătoare pentru aplicarea întocmai a acestuia de către instituția penitenciară și asigurarea pregătirii profesionale continue a personalului penitenciar potrivit rigorilor internaționale, ajustarea activității personalului penitenciar de corijare și resocializare a deținuților minori și tineri la problemele create de aplicarea de către minori și tineri a normelor subculturale.

Bibliografie:

1. CoE Baseline Study into Criminal Subculture in Prisons in the Republic of Moldova, Prepared based on the contributions by: Arshak Gasparyan, Gavin Slade, Jurgen Van Poecke, Victor Zaharia, 2018, disponibil la adresa:

¹⁵ Nastas A., Cernomoreț S., Criminologie: Tratat, București: ProUniversitaria, 2024, p. 441.

<https://irp.md/news/1013-baseline-study-into-criminal-subculture-in-prisons-in-the-republic-of-moldova.html>.

2. CARP S., RUSU O., *Conflictele interpersonale în mediul condamnaților ca factor al criminalității penitenciare*, Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice, nr.13/2021, ISSN 1857-0976.

3. CRUDU A., *Rolul sistemului progresiv de executare a pedepselor privative de libertate în realizarea scopului pedepsei penale*, Teză de doctor în drept, Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal, <https://academy.police.md/wp-content/uploads/2023/07/Crudu-Alexandru-teza-1.pdf>.

4. RAPORT privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2023, disponibil la adresa: https://drive.google.com/file/d/1Vyn8BydVUCpZ2pkvO_IWbSwzUGHAj9Vw/view

5. Pct. 87 din Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate prin Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

6. SAMOILENCO V., *Subcultura criminală din mediul carceral și strategia de combatere a acesteia*, disponibil la adresa: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/55-61_31.pdf

7. OANCEA I., *Drept execuțional-penal*, București, Editura „ALL”, 1998, ISBN: 973-9337-93-8

8. OSADCII C., *Diferențierea și individualizarea executării pedepsei închisorii (studiu monografic)*, Chișinău, 2012, ISBN 978-9975-4321-5-3.

9. OSADCII C., RUSU O., *Conceptul și conținutul principiului individualizării executării pedepsei cu închisoarea*, Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe juridice, nr.3/2016, ISSN 1857-0976.

10. OSADCII C., *Detenția separată a diferitor categorii de condamnați la închisoare: experiența țărilor străine și practica Republicii Moldova*, Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe juridice, nr. 14/2021, ISSN 1857/0976.

11. FLOREA V., FLOREA L., *Dreptul execuțional penal*, Editura ARC, Chișinău, 1999, ISBN 9975-61-089-7.

12. Ordinul DIP/2006 de aprobare a Programului de inițiere a deținuților în domeniul științelor socio-juridice; Ordinul DIP/2006 privind implementarea Programului cu privire la reducerea violenței în mediul penitenciar; Ordinul DIP/2006 de aprobare a Programului cu privire la organizarea educației fizice și sport cu condamnații – „Prosport”; Dispoziția DIP/2006 privind implementarea Programului de reabilitare psiho-socială a persoanelor consumatoare de droguri.

13. Nastas A., Cernomoreț S. *Criminologie: Tratat*. București: ProUniversitaria, 2024. p. 441.

14. Nastas A., Cernomoreț S., Cebotari O. Răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință în statele aparținând sistemului de drept anglo-saxon. În: Revista științifico-practică „Relații Internaționale Plus”, nr. 1 (17), Chișinău, 2020, p. 102.